

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX KADENCJA**

Warszawa, dnia 23 listopada 2018 r.

Druk nr 1035

**Pan
Stanisław KARCZEWSKI
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu, my niżej podpisani senatorowie wnosimy o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy

o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniamy senatora Jana Rulewskiego.

W załączeniu przekazujemy projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

(-) Mieczysław Augustyn

(-) Marian Poślednik

(-) Leszek Czarnobaj

(-) Jadwiga Rotnicka

(-) Tomasz Grodzki

(-) Jan Rulewski

(-) Bogdan Klich

(-) Grażyna Sztark

(-) Władysław Komarnicki

(-) Piotr Wach

(-) Maria Pańczyk-Pozdziej

(-) Barbara Zdrojewska

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego

Art. 1. W ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 690) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 pkt 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„3) zasady przyznawania świadczenia pieniężnego, świadczenia dodatkowego i pomocy pieniężnej działaczom opozycji antykomunistycznej lub osobom represjonowanym z powodów politycznych oraz wdowom i wdowcom po działaczach opozycji antykomunistycznej lub osobach represjonowanych z powodów politycznych;

4) inne niż wymienione w pkt 2 i 3 uprawnienia działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych oraz wdowy i wdowca po działaczach opozycji antykomunistycznej lub osobach represjonowanych z powodów politycznych;”;

2) art. 7 otrzymuje brzmienie:

„Art. 7. 1. Prawo do świadczenia pieniężnego, świadczenia dodatkowego i pomocy pieniężnej przysługuje działaczowi opozycji antykomunistycznej lub osobie represjonowanej z powodów politycznych o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, zwanym dalej „osobą uprawnioną”.

2. Prawo do świadczenia pieniężnego przysługuje wdowie lub wdowcowi po osobie uprawnionej.”;

3) art. 8 otrzymuje brzmienie:

„Art. 8. Świadczenie pieniężne, świadczenie dodatkowe i pomoc pieniężną przyznaje, w drodze decyzji administracyjnej, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, na wniosek osoby uprawnionej albo wdowy lub wdowca po osobie uprawnionej.”;

- 4) w art. 9:
- a) w ust. 1 po wyrazach „Świadczenie pieniężne” dodaje się wyrazy „osobie uprawnionej”,
 - b) po ust. 1 dodaje się ust. 1a i 1b w brzmieniu:
 - „1a. Świadczenie pieniężne przyznaje się wdowie lub wdowcowi po osobie uprawnionej, jeżeli wdowa lub wdowiec jest inwalidą lub pobiera emeryturę, rentę, uposażenie w stanie spoczynku lub uposażenie rodzinne.
 - 1b. Świadczenie pieniężne wdowie lub wdowcowi po osobie uprawnionej przyznaje się w wysokości połowy kwoty, o której mowa w ust. 1, miesięcznie.
 - c) w ust. 2 skreśla się wyrazy „, o której mowa w ust. 1”.
- 5) po art. 9 dodaje się art. 9a w brzmieniu:
- „Art. 9a. 1. Świadczenie dodatkowe przyznaje się osobie, o potwierdzonym statusie osoby represjonowanej, represjonowanej w sposób, o którym mowa w art. 3 pkt 1, 3 lit. c i d oraz 4 – emeryta lub rencisty.
 - 2. Świadczenie dodatkowe przyznaje się w wysokości stanowiącej iloczyn kwoty 10 zł oraz liczby pełnych miesięcy przez jaki osoby te były represjonowane lub z powodu represji nie miały możliwości podjęcia pracy, nie więcej jednak niż w wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, w rozumieniu ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847 oraz z 2018 r. poz. 650, miesięcznie.”;
- 6) po art. 12 dodaje się art. 12a w brzmieniu:
- „Art. 12a. 1. Na wniosek wdowy lub wdowca po osobie uprawnionej lub innego członka rodziny zmarłej osoby uprawnionej, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, wydaje znak nagrobny przeznaczony do umieszczenia na grobie ziemnym, grobie murowanym, katakumbach lub w kolumbarium.
 - 2. Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych za wydanie znaku nagrobego pobiera opłatę w wysokości nie większej niż 50 zł.
 - 3. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:
 - 1) wzór i sposób wykonania, w tym użyte materiały, znaku nagrobego, biorąc pod uwagę ujednolicenie wzoru znaku ze wzorem odznaki honorowej oraz zapewnienie trwałości znaku;

- 2) wysokość opłaty, za wydanie znaku nagrobnego, biorąc pod uwagę koszty wykonania znaku;
 - 3) tryb postępowania w sprawach wydania znaku nagrobnego, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia sprawności postępowania i przeznaczenie znaku.”;
- 7) art. 13 otrzymuje brzmienie:

„Art. 13. Samorząd terytorialny może udzielać pomocy osobom uprawnionym oraz wdowom lub wdowcom po osobach uprawnionych, w zakresie udogodnień komunikacyjnych, świadczeń mieszkaniowych, kulturalnych, zdrowotnych i oświatowych.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2018 r. poz. 276) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) po art. 20³ dodaje się art. 20⁴ w brzmieniu:

„Art. 20⁴. 1. Na wniosek członka rodziny pozostałego po:

- 1) kombatancie lub innej osobie uprawnionej,
- 2) żołnierzu wojsk innych państw, który brał udział w walkach o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej

– Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, wydaje znak nagrobny przeznaczony do umieszczenia na grobie ziemnym, grobie murowanym, katakumbach lub w kolumbarium.

2. Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych za wydanie znaku nagrobnego pobiera opłatę w wysokości nie większej niż 50 zł.

3. Stowarzyszenie kombatanckie, w którym kombatant był zrzeszony, współdziała z Urzędem do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w realizacji obowiązku, wydania znaku nagrobnego.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzór i sposób wykonania, w tym użyte materiały, znaku nagrobnego, uwzględniając konieczność ukazania we wzorze formacji wojskowej lub organizacji walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej, innych zasług i funkcji osób, o których mowa w ust. 1 lub stowarzyszenia kombatanckiego, w którym były zrzeszone osoby, o których mowa w ust. 1 oraz zapewnienia trwałości znaku;

- 2) wysokość opłaty, za wydanie znaku nagrobnego, biorąc pod uwagę koszty wykonania znaku;
 - 3) tryb postępowania w sprawach wydania znaku nagrobnego, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia sprawności postępowania i przeznaczenie znaku;
 - 4) zasady współpracy, o której mowa w ust. 3 biorąc pod uwagę, konieczność przekazywania przez stowarzyszenia kombatanckie informacji niezbędnych do właściwego wykonania znaku nagrobnego.”;
- 2) po art. 24a dodaje się art. 24b w brzmieniu:
- „Art. 24b. Koszty wydania i wykonania znaku nagrobnego pokrywa Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.”.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie pierwszego dnia drugiego miesiąca następującego po miesiącu ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Projekt modyfikuje zasady przyznawania świadczeń z ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych. Zakłada przyznanie połowy świadczenia pieniężnego wdowom i wdowcom po wszystkich działaczach opozycji o potwierdzony statusie, a także przyznanie świadczenia dodatkowego (dodatku) dla tych spośród opozycjonistów, którzy podlegali represjom uniemożliwiającym podjęcie pracy.

Projekt zakłada też szczególne uhonorowanie działaczy opozycji z ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, a także kombatantów i osób będących ofiarami represji z ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, a także żołnierzy z innych państw uczestniczących w walkach o suwerenność i niepodległość Polski poprzez regulacje dotyczące pomocy państwa w umieszczaniu na grobach tych osób specjalnych znaków nagrobnych.

Celem projektu jest poprawa sytuacji materialnej rodziny uprawnionego do świadczeń uczestnika opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej przez ten system. Projekt koresponduje z ustawą o kombatantach, w której rodzina otrzymuje połowę świadczenia po śmierci małżonka lub małżonki. Wynika to z faktu, że skutki represjonowania działacza lub opozycjonisty ponosiła cała rodzina. W szczególności okres pozostawania w więzieniu i internowaniu lub ukrywania się powodował istotne ograniczenie dochodów całej rodziny. W szczególności na pozostającego na wolności małżonka spadał ciężar wychowywania i utrzymania dzieci. Jeszcze gorsza sytuacja dotykała osoby, która do czasu represji państwa komunistycznego nie pracowała albo musiała przejąć prowadzenie gospodarstwa rolnego. Zdarzały się sytuacje, że w sposób nieprawny również żona, mąż a nawet dzieci objęte były działaniami opresyjnymi. Z tego m.in. wynikała konieczność opuszczenia kraju przed represjami dla zabezpieczenia bytu rodzinie.

W chwili obecnej świadczenie w wysokości 403 zł przysługuje wyłącznie uprawnionemu. Możliwe są inne formy pomocy: jednorazowej, okresowej. Zdarza się samorząd terytorialny może udzielić, zgodnie z ustawą pomocy z której skorzysta pośrednio cała rodzina.

Sytuacja zmienia się na niekorzyść w przypadku śmierci uprawnionego lub uprawnionej. System ubezpieczeniowy w Polsce zasadniczo redukuje środki dla osoby po zmarłej osobie. Nie ma dziedziczenia emerytury zmarłego małżonka. Zatem pogarsza się

sytuacja rodziny. Więcej ujęte w ustawie świadczenia uruchomiono w kilkadziesiąt lat od momentu zaistnienia represji. Zatem pomoc otrzymują osoby w podeszłym wieku. Skutkiem tego jest fakt, że na 10 450 osób które skorzystały z ustawy o opozycji antykomunistycznej i osobach represjonowanych 261 zmarło krótko ciesząc się z otrzymanej pomocy. Niewątpliwie tendencja ta będzie się lawinowo nasilać w tempie 10 procent odejść na rok.

Projekt ustawy, w tym względzie zakłada rozszerzenie możliwości udzielenia innej pomocy socjalnej art. 13 ustawy przez samorząd terytorialny. To zrozumiałe gdyż dotyczy na ogół osoby samotnej, w podeszłym wieku.

Ustawa o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych częściowo rozwiązała krzywdy jakie wywołał system komunistyczny wobec osób które podjęły się jego zwalczania lub trwały w oporze. Jednak skutki przenoszą się na wielkość świadczeń emerytalnych lub rentowych. Szczególnie to dotyka osób pozbawionych wolności, ukrywających się przed represjami, zwolnionych dyscyplinarnie z pracy. Także tych którzy podjęli się działalności poza zatrudnieniem (opozycja, drukarze, inni techniczni działacze). Wprawdzie system emerytalny uwzględnia ten okres jako stażowy (w wymiarze podwójnym), a nawet wobec starego portfela jako składkowy (w wymiarze 100 %) jednak nadal osoby, których podstawą naliczania emerytury jest kapitał, system emerytalny zawiera w sobie krzywdę – zmniejszonej emerytury lub renty.

Twórcy projektu ustawy proponują rekompensatę z tego tytułu polegającą na zwiększeniu świadczenia pieniężnego o 10 zł za każdy okres poddawania represjom lub niemożności świadczenia pracy. Nie więcej jednak niż o wartość minimalnej płacy.

Projekt ustawy wprowadza możliwość pomocy państwa w zakresie indywidualnego podkreślenia na cmentarzach miejsc pochówku działaczy zasłużonych dla wolności i niepodległości państwa polskiego. Także na grobach żołnierzy z innych państw walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej. Pomoc polegałaby na wydawaniu na życzenie najbliższych zmarłemu specjalnego znaku odwzorowującego przynależność organizacyjną związku lub grupy kombatanckiej lub działaczy opozycji antykomunistycznej i prześladowanych. Minister ds. kombatanatów określi w drodze rozporządzenia postać, wymiary i warunki przekazywania znaku nagrobnego.

Celem zmiany jest szczególne uhonorowanie kombatanta, zachowanie jego czynu w pamięci potomnych, również po śmierci. Niemal codzienne obcowanie wpłynie na szerzenie postaw patriotycznych oraz uzupełni edukację historyczną wśród młodzieży w kraju

i zagranicą. Warto podkreślić, że od lat mają miejsce tego typu akty, ale nakierowane są wyłącznie na wodzów, przywódców, królów, prezydentów. Bywają też miejsca gdzie czci się imiennie pamięć, ale w postaci pomników, obelisków w miejscach wybranych na ogół w stolicy państwa.

Historia zmagania w ostatnim 100- leciu odzyskania i zachowania niepodległości dowodzi, że skutek wolności i niepodległości został osiągnięty dzięki zmaganiom wielu Rodaków, którzy podjęli się heroicznej walki. Przykłady to legiony, ochotnicy w II wojnie światowej, żołnierze AK, opozycja antykomunistyczna, Solidarność. Zwykle miejsca pochówku w ten sposób będą zaświadczać o ich losach, w miejscach działalności, często przerwanych daniną życia lub niewoli.

Dzisiaj technika i możliwości państwa umożliwiają przeprowadzenie takich aktów, znacznie bardziej dostępnych niż indywidualne starania bliskich lub przyjaciół po zmarłych.

Od wnioskujących będzie pobierana opłata manipulacyjna niezbędna celem weryfikacji życzenia (wniosku) czasami w trybie przyśpieszonym, na pokrycie kosztów przesyłki itp.

Montaż znaku nagrobego odbędzie się na koszt i staraniem najbliższych. Gmina może udzielić pomocy w przeprowadzeniu tej operacji.

Projekt ustawy konsekwentnie rozszerza udzielanie pomocy przez samorząd terytorialny również wobec wdów i wdowców po działaczach opozycji. Właśnie legitymacja samotności, powiązana z dojrzałym wiekiem ,przemawia za rozszerzeniem art. 13 ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Niewątpliwie wszystkie rozwiązania wywołają dodatkowe koszty, przede wszystkim dla budżetu państwa. Będą to koszty wydawania znaku nagrobego oraz koszty przyznawania świadczeń dla wdów i wdowców po działaczach opozycji antykomunistycznej oraz koszty dodatkowego świadczenia dla osób represjonowanych. Należy skonstatować, że od 3 lat, czyli czasu realizacji ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych wydatki nie przekroczyły założonej pierwotnie w budżecie kwoty 50 mln zł i były prawie w połowie zwracane do budżetu jako niewykorzystane. W ostatnim roku przewidziano 70 mln zł spodziewając się dużego wzrostu wniosków. Tymczasem do chwili obecnej wydatki wyniosły 32 mln zł z tytułu świadczenia pieniężnego oraz tytułem pomocy pieniężnej 3 mln. Ogółem od początku funkcjonowania ustawy wpłynęło 10400 wniosków uznanych, zaś w 2018 r. 5051. Liczba osób zmarłych po

uzyskaniu statusu – 206. Szacuje się nakłady z tytułu świadczenia dla wdów i wdowców – 0,72 mln (narastająco). Dodatki do świadczenia dla osób represjonowanych, czyli ok. jednej trzeciej osób obecnie uprawnionych do świadczenia pieniężnego razy 120 zł (12 miesięcy poza pracą) – ponad 4,42 mln. zł. Znaki nagrobne koszt projektów wykonania – 100.000 znaków razy 25 zł /szt. =25 mln zł (wydatek wieloroczny).

Projekt ustawy przewiduje wydanie dwóch aktów wykonawczych odpowiednio do ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego. Rozporządzenia uregulują szczegółową materię związaną z odzwierciedleniem na znakach nagrobnych działalności opozycyjnej i przynależności kombatanckiej, sposobu wykonania znaków, a także trybu postępowania w sprawie ich wydania oraz wysokości opłaty za ich wydanie.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.